

Розділ перший

Амма

1

Амма

крокує набережною вздовж річки, що розділяє її місто, кілька ранкових барж повільно пропливають поблизу

ліворуч — пішохідний міст із доріжкою, схожою на палубу, і стовпчиками-щоглами

праворуч — вигин річки, яка прямує на схід повз міст Ватерлоо в бік куполів собору Святого Павла

вона відчуває сонце, що починає сходити, і ще прохолодне повітря, поки місто не сповнилось теплом і вихлопами

далі на набережній скрипаль виграє щось вкрай піднесене

п'єса Амми, «Остання дагомейська амазонка¹», сьогодні ввечері у Національному

*

вона пригадує часи, коли починала в театрі

коли вона та її партнерка по ранкових пробіжках, Домінік, прославились, бо заважали постановкам, які зачіпали їхні політичні погляди

їхні добре поставлені акторські голоси долинали з глибини партеру, опісля чого вони швиденько тікали

вони вірили у протест — публічний, підривний та вкрай дратівливий для тих, хто по той бік

---

¹ Дагомейські амазонки — жіночий військовий загін королівства Дагомея (сучасний Бенін), який існував від XVII до кінця XIX ст. — Тут і далі — прим. перекл.

вона пам'ятає, як вилила пінту пива на голову режисера, чия вистава зображувала напівоголених чорношкірих жінок, які носилися по сцені мов ідіотки

перед тим як поспішно зникнути на задвірках Гаммерсміту¹
викрикуючи

потім Амма десятиліттями жила у вигнанні немов відступниця, закидаючи ручними гранатами спільноту, що позбулася її

аж поки мейнстрім не почав усотувати те, що раніше сприймалося як радикальне, і вона сподівалася стати частиною цього

що відбулося лишень тоді, коли перша художня керівниця Національного стала біля штурвала три роки тому

після вислуховування постійних ввічливих «ні» від її попередників, їй зателефонували якось вранці в понеділок, одразу після сніданку, коли її життя порожньо простягалося в напрямку хіба що перегляду чергового телесеріалу

в захваті від сценарію, треба ставити, чи не візьметесь і за це? я знаю, що це раптово, та, може, вип'ємо кави цього тижня?

Амма робить ковток свого американо з додатковою порцією кави, наближаючись до сірого бруталістичного арткомплексу

принаймні вони хоча б спробували оживити цю бетонну споруду, що нагадує бункер, і поставили сучасні дисплеї з неоновною підсвіткою, тож містина радше прогресивна, ніж консервативна

кількома роками раніше вона була готова до того, що її виставлять щойно вона наважиться зайти в ці двері, бо тоді для походів у театр люди одягали дійсно своє найкраще вбрання

і зневажливо дивилися на тих, хто був зодягнений неналежно
вона хоче, щоб людей приводила на її постановки зацікавленість, їй було начхати на те, у що вони були зодягнені, у неї самої був власний стиль «поганки», який, між іншим, постав зі звичних джинсових комбінезонів, беретів а ля Че Гевара, арафатки та незмінного значка з двома поєднаними дзеркалами Венери² (поговорімо про відкриту демонстрацію своїх почуттів, дівчинко)

¹ Гаммерсміт — богемний прибережний район Лондону.

² Символ жіночої гомосексуальності.

сьогодні ж вона носить сріблясті чи золотаві кросівки взимку, а влітку — надійні сандалі «Біркіз»¹

взимку — чорні штани, мішкуваті або приталені залежно від того, чи носить вона цього тижня 12 чи 14 розмір (верхній одяг на розмір менший)

влітку — візерунчасті східні шаровари, трохи нижче колін

взимку — яскраві асиметричні сорочки, джемperi, жакети, пальта

цілий рік її пергідрольні дреди укладені так, що стирчать мов свічки на святковому торті

срібні сережки-кільця, громіздкі африканські браслети та рожева помада

ось її нев'януче ствердження власного характерного стилю

Яз

нещодавно описала її стиль як «схожа на божевільну бабку, мам», вона вмовляє її купляти одяг у «Маркс-енд-Спенсер», як це роблять нормальні матері, й відмовляється йти поруч вулицею

Яз добре розуміє, що Амма завжди буде якою завгодно, та тільки не нормальною, і хоча їй п'ятдесят, вона ще не надто стара, але спробуй розповісти про це дев'ятнадцятирічній; хай там як, старіння не слід соромитися

особливо якщо враховувати, що вся людська раса перебуває в одному човні

однак інколи здається, що вона — єдина серед її друзів, хто бажає святкувати старіння

бо це ж такий привілей не померти завчасно, тому, як насувається ніч, вона розповідає їм про це за своїм кухонним столом у затишному будиночку з терасою у Брикстоні

коли вони куштують страви, які принесли з собою: нутове рагу, курча по-джамайськи, грецький салат, сочевичне карі, запечені овочі, ягня по-марокканськи, рис із шафраном, салат з буряком та кейлом, джолоф² із кіноа та безглузтову пасту для справді драґатівливих і метушливих людей

¹ Біркіз — поширена назва німецького бренду «Біркенсток» (Birkenstock), який виготовляє здебільшого шкіряні сандалі та інше взуття з анатомічними устілками.

² Джолоф — страва з рису, популярна у багатьох країнах Західної Африки.

коли вони наливають у склянки вино, горілку (менше калорій)
або щось легше для печінки, якщо так лікар прописав

вона очікує, що вони підтримають її опір скаргам ровесників;
натомість отримує збентежені посмішки — а як же приступи ар-
триту, втрата пам'яті та гарячий піт?

Амма проходить повз вуличну музикантку

вона підбадьорливо усміхається дівчині, яка відповідає тим же

вона витягає кілька монет і кладе їх до футляра для скрипки

вона не готова відмовитися від сигарет, тому спирається на мур
і запалює одну, ненавидячи себе за це

реклама говорила їй покоління, що вони виглядатимуть доросли-
ми, гламурними, владними, вмілими, бажаними й, понад усе, крутими
ніхто не казав, що насправді це зробить їх мертвими

вона кидає погляд на річку і відчуває, як теплий дим опускається
її стравоходом, заспокоюючи її нерви і намагаючись побороти
викид адреналіну після кофеїну

сорок років прем'єр, а вона й досі боїться

а що, як її розкритикують? зійдуться на однозіркових відгуках,
про *що* ж великий Національний думав, коли вирішив впустити
цю нікчемну самозванку в будівлю?

звичайно, вона знає, що вона не самозванка, вона написала
п'ятнадцять п'єс і поставила понад сорок, і, як сказав один критик,
на Амму Бонсу можна покластися, бо вона ризикує

а що, як перші глядачі, що аплодували стоячи, просто були доб-
рими?

ох, помовч, Аммо, ти ж грім-баба, чи ти забула?

поглянь

у неї фантастична команда: шість актрис у віці (бувалі), шість
посередині кар'єри (ще нічогенькі) та три свіжих обличчя (наївні
й сповнені надій), серед яких — талановита Сімон, що приплен-
тається ніяка на репетиції, забувши вимкнути праску, плиту чи
зачинити вікно у своїй спальні, й витрачатиме дорогоцінний час
репетицій на панічні дзвінки своїм сусідкам

кілька місяців тому вона б продала свою бабцю у рабство, щоб
отримати цю роботу, а тепер вона перетворилася на зіпсуту ма-
леньку примадонну, яка розкидається дорученнями перед режи-

серкою — принести їй карамельне лате, як-от було кілька тижнів тому, коли в репетиційній залі залишились тільки вони вдвох

я така стомлена, занила Сімон, натякаючи, що у всьому винна Амма, бо змушує її так важко працювати

нема що й казати, наразі вона мала справу з Маленькою Міс Сімон Стівенсон

Маленька Міс Стівенсон — яка думає, що оскільки вона опинилася в Національному одразу після театральної школи, то вона за крок від того, щоб підкорити Голлівуд

вона ще зрозуміє

і досить скоро

у такі моменти Амма сумує за Домінік, яка вже давно втекла до Америки

вони мали б розділити цей прорив у її кар'єрі

вони познайомилися у вісімдесятих на прослуховуванні для художнього фільму, події якого розгортаються у жіночій в'язниці (а де ж іще?)

обидві були розчаровані, коли їм запропонували ролі рабині, служниці, повії, няні чи злочинниці

і не отримали роботи

вони бідкалися в підвальній забігайлівці в Сохо, наминаючи яечню з беконом, втиснуту між двома скибками сируватого білого хліба, й запиваючи це дешевим чаєм — і все це поряд із секс-трудівницями, які гарцюють на сусідніх вулицях

задовго до того, як Сохо перетворився на модну гей-колонію

глянеш на мене? сказала Домінік і Амма глянула, в ній не було нічого улесливого, материнського чи злочинницького

вона була дуже класною, неймовірно гарною, вищою за більшість жінок, стрункішою за більшість жінок, з окресленими вилицями і таємничими очима з густими чорними війми, які буквально кидали тінь на її обличчя

вона одягалася в шкіру, мала коротку стрижку з довгою чорнявою чілкою навскіс та їздила по місту на старому пошарпаному велосипеді, який замикала надворі на ланцюг

хіба вони не бачать, що я богиня у плоті й крові? скрикнула Домінік із промовистим жестом, крутнувши головою й струснувши чілкою, та прибрала принадну позу

Амма була нижчою та мала африканські сідниці й стегна
ідеальна для ролі рабині, як сказав один режисер, коли вона за-
йшла на прослуховування для постановки про емансипацію
після чого вона одразу ж вийшла геть
натомість режисер-постановник сказав Домінік, що та марнує
його час, явившись тут для ролі у вікторіанській драмі, оскільки
тоді в Британії не було чорношкірих
вона заявила, що були, обізвала його невігласом і також поки-
нула кімнату
однак, у її випадку, вона ще й гримнула дверима

Амма усвідомила, що знайшла споріднену душу у Домінік, яка
разом з нею покаже всім, де раки зимують
і щойно новини про ці витівки розлетілися, обидві стикнулися
з проблемами у пошуку роботи
вони вирушили до місцевого паба, де полилися і розмова,
і вино

Домінік народилася у Сент-Ползі, передмісті Бристолю, у сім'ї
з мамою Цецилією, афрогаянкою, чиї предки були рабами, та
батьком Вінтлі, індогаянцем, чиї предки були найманими праців-
никами з Калькутти
вона — найстарша з десяти дітей, які більше походили на чор-
ношкірих, ніж на азійців, та й вважали себе такими, тим паче, що
й батько, як і люди, серед яких він виріс, вважав себе радше афро-
карибцем, ніж індієм

Домінік усвідомила свою сексуальну орієнтацію ще в підлітко-
вому віці та мудро тримала це в секреті, бо не була певна, як від-
реагують її друзі та рідні, а ставати вигнанкою їй не хотілося
вона спробувала кілька разів з хлопцями
їм сподобалося
вона ж терпіла

у віці шістнадцяти років, прагнучи стати актрисою, вона виру-
шила до Лондону, де люди з гордістю заявляють про свою аутсай-
дерську ідентичність за допомогою значків
вона спала просто під арками набережної Вікторії, а то й під
дверима магазинів уздовж вулиці Стренд, якимось її допитали пра-

цівники житлової асоціації темношкірих, яким вона збрехала й плакалася, що втекла з дому, бо батько бив її

службовця з Ямайки це не вразило, тож ти кажеш, що тебе били?

Домінік розширила свою скаргу — заявила про сексуальне насильство з боку батька й отримала кімнату в хостелі; через вісімнадцять місяців, після щотижневих слізних звернень до офісу житлової асоціації, її переселили до квартири з однією спальнею у маленькому квартирному блоці п'ятдесятих років у Блумзбері

я зробила те, що мала, щоб знайти житло, розповіла вона Аммі, не найкращий вчинок, визнаю, але я нікому не нашкодила, бо мій батько про це не дізнається

вона поставила собі за мету навчитись історії темношкірого населення, культури, політики, фемінізму, відкрила для себе альтернативні книгарні Лондону

вона приходила у «Сістеррайт»¹ в Ізлінгтоні, де автором кожної книжки була жінка, і годинами гортала сторінки; вона не могла дозволити собі щось купити, однак прочитала книжку «Подруги: антологія чорного фемінізму»²

щотижня частинами, стоячи, так само прочитала все, що тільки могла дістати, із доробку Одрі Лорд³

продавці у книжкових крамницях, здається, не звертали на це жодної уваги

коли мене прийняли до вкрай ортодоксальної театральної школи, я вже була політизована і постійно кидала їм виклики, Аммо єдина темношкіра на цілу школу

вона жадала відповідей на питання, чому це жінки не можуть грати чоловічі ролі у п'єсах Шекспіра, і навіть не намагайтеся по-

¹ Сістеррайт (англ. *Sisterwrite* — буквально «сестринське письмо») — незалежна книжкова крамниця, заснована 1979 року в Ізлінгтоні, Лондон. Крамниця була спільнотою феміністок та осередком радикальних і лесбійських книжок, журналів, музики, постерів та інформації про феміністичні кампанії. Крамницю закрили 1993 року.

² Збірка творів на тему чорного фемінізму і чорного лесбійства (1983).

³ Одрі Лорд (1934–1992) — американська письменниця, феміністка, активістка боротьби за громадянські права.